

JAGTENS HISTORIE I EN ALSISK KOMMUNE

Hvor gudinden Hertha's guldvogn klinger i de lyse sommernætter

*„Af Østerhavets vove,
en ø sig hæver skønt,
bekranset stolt med skove,
bevokset mildt med grønt“*

synger digteren K. Karstensen om øen Als. En sang, der vidner om digterens aabne blik for skønheden i naturen. I denne kærlighed til naturen er han helt i pagt med jægerfolket, og derfor skal denne lille skildring af jagtens historie i en alsisk kommune indledes med disse ord. Paa nordspidsen af Als ligger bortgemt en kommune ved navnet »Holm«. Navnet i sig selv minder om svundne tider og den tid, da Svend Grathe i den inderste vinkel af en havarm byggede Nordborg slot — et af de første faste støttepunkter i kampen mod Venderne. Denne havarm delte Holm fra den øvrige del af øen. Senere har jordbunden hævet sig, og i dag minder kun en udtørret sø og et langt mosedrag om den tid, da Holm var en ø.

Fra gammel tid tilhørte jagtretten paa Als hertugen af Augustenborg, og jagtlig udøvelse maatte kun ske af hertugen selv eller af hans jægere. Rundt om i sognene var der ansat jægere — hertugens grønne drenge —, som de kaldtes, der skulle have opsyn med jagten. Vildtbestanden var stor den gang, og der fandtes ogsaa kronvildt. Paa en mark ved Havnbjerg blev der i aaret 1848 talt en rudel kronvildt paa 24 stykker. Dette vildt forsvandt fuldstændigt i aarene mellem krigene 1848 og 1864. Den talrige vildtbestand gjorde megen skade paa markernes afgrøder og rævene tyndene hyppigt ud i bøndernes gaase- og hønseflokke. Da bønderne hverken maatte jage eller fange vildtet, holdt de haanden over krybskytterne og bistod dem i kampen mod hertugens jægere. Mange og morsomme historier fortælles der endnu om talrige bataljer mellem krybskytter og jægere. Naar hertugen afholdt sine store klapjagter, blev bønderne tilset som klappere, hvilket aldeles ikke var eftertragtet.

I Holm var kaadner Chr. Kjeldsen ansat som hertugelig jæger. Mellem ham og befolkningen synes der at have hersket den bedste forstaaelse, og man kan derfor gaa ud fra, at han ikke har været af de allerskrappeste, men af og til har trykket et øje til, om ogsaa et stykke vildt gik den forkerte vej. Naar hertugen ikke holdt jagt i Kjeldsens distrikt, havde han at forestaa jagten og aflægge regnskab for hertugen. Hertugen var en ivrig jæger, hundeven og hundeooprætter. Stamhunden til de over hele landet kendte herthapointere, »gam'le Hertha« siges at stamme fra hans kennel og menes at være fulgt med tropperne

op i landet i krigen 1864. Ligeledes stammede Augustenborg støverne fra hertugens kennel.

Omkring 1870 overtog Holm kommune jagtretten paa alle kommunens jorder og bortforpagtede den i perioder for fem aar ad gangen. I to perioder var jagten forpagtet af et konsortium fra Nordborg. Det kom til at gaa ret haardt ud over vildtet og kun i antallet af rovvildt var der fremgang. Befolkningen blev kede af disse jægeres evindelige plafferi — navnlig var der en skorstensfejermester, som man havde faaet et særligt godt øje til, grundet paa, at han var saa haard og aktiv i efterstræbelsen af vildtet.

Ved forpagtningens ophør var der blandt beboerne

Gammelt billede fra tyskertiden. Fra venstre: Gdr. Jes Kolmos, Hellesøe, gdr. M. Matthesen og de to revierjægere kaadner H. Kolmos og gdr. Hans Schmidt.

overvejende stemning for, at kommunen selv skulle overtage jagten. Det skete, og i 1884 besluttede kommuneraadet ifølge kommuneprotokollen at totalfredede al nyttevildt til 1897. Der blev paa kommunens foranledning antaget en jæger, kaadner Hans Kolmos, til at have opsyn med jagten og sørge for at faa nedbragt den store rævebestand. Bestanden af harer og andet vildt voksede stærkt i disse aar, og denne generelle fredning har uden tvivl lagt grunden til den senere saa yppige og store vildtbestand.

Efter udløbet af fredningstiden paabegyndtes en skaansom og fornuftig jagtudøvelse. Kommunens jæger — revierjægeren — forestod tilrettelæggelse af ledelsen af de to aarlige hareklapjagter og aflagde regnskab over jagt og jagtudbytte for kommunen. Et par i byen fødte gaardejere var som følge af en ejendommelig lov bleven danske statsborgere. Da de gerne ville deltage i jagterne, blev det dem nægtet, da de var fremmede statsborgere, og først da revierjægeren ved underskrift havde kautioneret for disse to hæderlige

mænd gik herredsfogden med til, at der udstedtes jagttegn til dem. Paa de to aarlige harejagter blev der sædvanligvis nedlagt godt 200.

Der blev antaget en ny revierjæger, gdr. Hans Schmidt. Bestanden af agerhøns var i stigning. Den nye revierjæger var ivrig og energisk og satte en ære i at holde rævebestanden nede. I denne periode prøvedes for kommunens regning udsætning af fasaner. Det lykkedes at faa en lille bestand, men det blev kun en gæsteoptræden. Bestanden holdt sig i nogle aar, men forsvandt saa igen.

Alt gik saaledes i bedste forstaaelse, men i 1903 paataalte og forbød amtsdommeren i Nordborg, at kommunen selv drev jagten og krævede, at jagten bortlejedes ved offentlig auktion. Dette skete, idet kommunens jægere i god samdrægtighed og for-

Indkørselen til Holm by med den gamle idylliske kro i baggrunden. Jægernes standkvarter gennem tiderne.

staaelse ved en auktion i kroen selv lejede jagten for en periode af 6 aar. Imidlertid maatte iflg. bestemmelserne kun 3 jægere indtegnes som lejere. Det blev revierjægeren Hans Schmidt, gdr. M. Matthiesen og gdr. Chr. Jessen. De øvrige jægere var derefter uofficielle medforpagtere. Jagtlejen begyndte med 200 Mk det første aar og steg derefter til 400 Mk i det sidste aar. Rammen for jagtudøvelsen blev straks fastlagt. Det samlede jagtareal var 3200 tdr. land. Paa en del af arealet, ca. 900 tdr. land, var harejagten fri for konsortiets jægere, d. v. s. at de hver havde lov til at skyde et aarligt nærmere fastsat antal. Paa den store rest af arealet blev harerne kun beskudt ved to aarlige klapjagter, ellers var der fred over jagtterrænet. Til disse jagter udsendtes skriftlig indbydelse til jægere fra hele herredet. Der var glans og fest over disse jagter, som der snart gik ry og gny af ud over hele oplandet.

I talrig styrke fulgte de indbudte jægere invitationen og mødte frem paa den store dag. Det ene køretøj efter det andet rullede i den tidlige morgenstund ind i byen, og der blev spændt fra ved venner og bekendte-pladsen — i kroen var for længst optaget.

Jagten tog sin begyndelse. Jægerne fik anvist deres pladser. Skyttekæden talte hyppigt over 40 jægere. Ind imellem jægerens række saas adskillige klappere, som interesseret fulgte jagten og var behjælpelig med at samle det nedlagte vildt op. Jagten aabnedes og snart lød skudene ud over de fredelige marker — der var nok at skyde efter. En hare- og vildtvogn fulgte lige bagved jægerlinien. Jo længere jagten skred frem, jo mere opstemte blev jægerne. Skæmt og muntre tilraab lød fra mand til mand, og naar der holdtes frokostrast ved fisker Fr. Hellesøe paa øens yderste spids, var humøret højt, og endda blev det sat yderligere nogle takker op ved frokosten. Det hændte, at ikke alle jægere kunne fortsætte, men blev hængende ved en enkelt eftersnaps eller punch. Det aarlige jagtudbytte var omkring 250 harer. Antallet af ræve er ikke opgivet. Sandsynligt har det været ret ubetydeligt — ræven var holdt stærkt i ave.

Agerhønsjagten havde sine særlige dyrkere og jagten var fri over hele arealet. Hans Schmidt og den stoute sikre skytte, M. Matthiesen, havde særlig for-kærlighed for denne jagt. I disse aar var hønsjagten paa sit højeste og der blev aarligt nedlagt 4 til 500. De tre hovedforpagtere, H. Schmidt, M. Matthiesen og Chr. Duus, forestod skiftevis for et aar ad gangen, alt hvad der havde med jagten og dens udøvelse at gøre.

I 1909 rykkede et nyt jægerhold frem. Jagtlejen var nu stigende og androg 4 til 500 mark om aaret. Det gamle jægerhold havde afleveret jagten med en fortrinlig vildtbestand og endda ydede jagtens gode ven, kommunen, 50 Mk til indkøb af bøhmiske harer og agerhøns til blodfornyelse.

1915 var forpagtningstiden paany udløbet. Jægeringen udvidedes fra 6 til 12, idet en del yngre jægere ønskede at tiltræde. Jagtforpagtningen fulgte med i den almindelige prisstigning og laa nu mellem 600 og 800 Mk. aarligt. En del af de gamle jægere mente, at nu var jagten alligevel bleven for dyr, og at der var for mange jægere om jagten — men vi jægere af i dag kan have grund til at misunde dem for den adgang dette jægerantal gav dem til jagtudøvelse paa saa stort et areal. De fleste af verdenskrigens aar faldt i dette lejemaal og satte bl. a. sine spor i, at rovvildtbestanden igen øgedes kendeligt, medens bestanden af madnyttigt vildt var dalende.

Under den tyske jagtlov gjaldt følgende jagttider: Andejagten fra 1. juli til 1. marts, harejagten fra 24. september til 15. januar. For agerhønsjagten gjaldt særlige bestemmelser. Almindeligvis gik jagten ind den 1. september, men det skete dog, at den rykkedes fra 8 til 14 dage frem, alt efter som agerhønsene i de forskellige aar var stærke og jagtbare. Jagten paa ræve, grævlinge og andet rovvildt var fri hele aaret.

Fangst ved sakse og gift var tilladt, og der maatte jages paa disse vildtarter hele døgnet. Med vor omfangsrige fredningstabel af i dag i sinde, kunne man mene, at det var kommen til at gaa for haardt ud over vildtet. Det skete kun de færreste steder. Som helhed forstod jægerne af den gang tilfulde, at rov-jagt giver bagslag.

I 1921 løb jagtforpagtningen ud, og et særligt kapitel af jagtens historie i Holm var dermed afsluttet. Om alle de gæve Holm-jægere, som havde dyrket og udøvet jagt, maa det siges, at det var brave jægere i ordets bedste forstand, som nutidens jægere meget vel kan tage til forbillede.

Jagten var fra nu af helt undergivet den danske jagtlov, og enhver lodsejer overtog jagtretten paa sin grund. Tilgangen af jægere blev stor og den store af forstaaende jægere fremelskede vildtbestand kom ud i modvind og viste fra aar til aar en dalende kurve. Alligevel blev decimeringen af vildtet paa Holm jagt-areal ikke fuldt saa slem, som mange andre steder, og det skyldtes utvivlsomt, at de gamle jægere holdt igen efter bedste evne.

Omkring 1930 oprettedes her paa egnen adskillige jagtforeninger. Paa Holm-arealerne oprettedes to jagtforeninger. Den ene først og paa et mindre areal. Den egentlige Holm jagtforening, startedes 12. juni 1933 med et areal paa ca. 2100 tdr. land med mejeribestyrelse Busch som formand, der fik god støtte af en energisk og indsigtfuld bestyrelse. Man gik straks i arbejde og satte en ære i at gennemføre rationel vildtpleje. Der foretoges indkøb og udsætning af harer og fasaner. I de første aar var beskydningen af nyttevildtet nænsom. Man skyede ingen anstrengelser, der kunne fremme og ophjælpe vildtbestanden. Resultaterne udeblev heller ikke. Jagten fik et mægtigt op-sving og naaede efterhaanden op paa højde med den bedste tid, da kun et faatal af jægere havde hele kommunejagten. Holm-jægerne har, som det saa ofte i mange andre henseender i denne by har været tilfældet, erkendt fællesskabets fordele og har holdt godt sammen om jagten. I 1939 udløb foreningens 1. virkeperiode, men foreningen fortsatte med stigende tilgang af areal og nu med gdr. Fr. Thomsen som formand. I arbejdsmaaden skete ingen ændring. Harerne jages ved tre aarlige klapjagter, og kun en gang paa samme sted. Der gælder særlige bestemmelser for agerhøns og andejagten. Fasaner jages kun ved fællesjagt. En fortrinlig støtte i sit arbejde har foreningen haft i jagtkonsulent P. Jacobsen, Bro.

Over disse Holm-jagter er der nu, som i gamle dage en særlig charme. Der er humor og fest over disse dage baade under jagten og efter jagten, naar den og jagtlige begivenheder drøftes ved et festligt bord i jægerne gamle standkvarter — den gamle kro — med

Holm jagtforenings formænd siden oprettelsen, gaardejer Fr. Thomsen tv., og mejeribestyrelse A. Busch, drøfter ved Hellestoe, foreningens bedste andejagsterræn, hvorledes andejagten bedst kan tilrettelægges. Om denne mose beretter sagnet, at man før i lyse sommer-nætter kunne høre klang af guld, der hidrørte fra gudinden Herthas guldvogn, som efter sagnet skal ligge gemt i søen.

de hyggelige værtsfolk. Vildtvognen følger nu, som før, i jægerne kølvand, og naar jagten er forbi giver vildtparaden et slaaende udtryk for markernes vildtrigdom. Nogle tal illustrerer paa slaaende maade jagtforeningens indsats. 1933 nedlagdes 137 harer, 1936 — 179 og i 1939 var man helt oppe paa 280. Medens der i det første aar ikke fandtes fasaner paa terrænet blev der i 1939 nedlagt 117. Saa kom isvintrene, og trods gennemført velorganiseret fodring, fik vildtbestanden et haardt knæk. Harerne blev totalfredet et enkelt aar og fasanerne ligeledes. Det frugtede ogsaa, men endnu er bestanden ikke helt paa højden.

Bestanden af agerhøns, vor herligste vildtarter, har været meget svingende og er trods store anstrengelser ikke, hvad den har været før. Maaske dog mergling, drænering og den langt stærkere kultivering af jorderne er medvirkende aarsager dertil.

I dette aar har foreningen igen foretaget nyttegning for næste periode og igen med stigende tilslutning. Medens jagtforeningerne de fleste andre steder smuldrer hen og afvikles, fortsætter Holm jagtforening med øget styrke.

Den gamle revierjæger Hans Schmidt har udtalt, at han synes godt om den maade jagten drives paa i jagtforeningen. En smuk ros af den gamle erfarne jæger til dem, der har staaet for ledelsen af Holm jagtforening.

Holm jagtforening indtager en smuk og fremskudt plads i jagtlig henseende, og det tjener de mænd til ære, som har ledet den, men ej heller maa de gamle jægere glemmes, der ved deres jægerfærd var med til at lægge grundlaget saaledes, at arbejdet under jagtforeningen kunne lykkes paa saa smuk en maade, som tilfældet er.

H. Frederiksen.

Til lodsejere og medlemmer.

Der har på foreningens generalforsamling i de senere år været ført drøftelser, der viser et behov for en ajourføring af vore vedtægter.

Nogle af de spørgsmål der har givet anledning til debat, er bl.a.

Hvem har stemmeret, lodsejer eller lejer ?

Hvem er valgbar til bestyrelsen ?

Andejagtens omfang ?

Disse på generalforsamlingen rejste problemstillinger, sammenholdt med, at flere lodsejere, og deraf en del ikke jægere, har tilkendegivet, at de er utilfredse med forholdene, har bevirket at bestyrelsen har fundet det nødvendigt, at gennemdiskutere de rejste spørgsmål.

Denne drøftelse er mundet ud i nedenstående forslag til vedtægter for Holm jagtforening.

VEDTÆGTER ,

Foreningens navn er : Holm Jagtforening.

1.

Foreningens formål er : at søge vildtbestanden bevaret og forøget ved alle hertil tjenlige midler, såsom udøvelse af hensynsfuld jagt, indførelse af særlige forøgede fredningstider, anskaffelse af levende vildt til blodfornyelse, vinterfodring, fjernelse af omstrejfende hunde og katte, bekæmpelse af krager skader og andre for vildtet skadelige dyr, samarbejde med tilgrænsende jagtforeninger eller personer til fremme af vildtets sag, tilplantning af mergelgrave o.l., forfølgelse af krybskytter, endvidere ved studiekredse, jægerkurser, flugtskydning m.v. at udvide kendskabet til jagtlovgivningen og vildtet.

2.

Foreningens område er gl. Holm Kommune.

Alle lodsejere indenfor dette område kan optages som medlemmer. Lodsejernes navne opføres på en liste, hvor samtidig arealet angives.

Som medlemmer kan endvidere optages jægere der har indgået aftale om leje af jagtretten på et areal inden for foreningens område. Disse opføres på jagtlisten ud for den lodsejer med hvilken aftalen er indgået.

Endringer skal omgående meddeles bestyrelsen.

Bortset fra tilfælde, hvor en del af et medlems areal ligger særlig afsides, er medlemsskab betinget af, at hele arealet er med.

Ligger en lodsejers areal indenfor foreningens område kan medlemsskab ikke opnås ved leje af jagtretten på et andet areal.

Andejagten er ikke underlagt foreningen.

3.

Jagtberettiget er én jæger for hver på jagtlisten underskrevet lodsejer.

Såfremt lodsejeren ikke selv deltager i jagten, er han berettiget

til at sende en anden.

Hvor der er tale om bortleje, er kun lejeren jagtberettiget, dog må der på de af foreningen afholdte klapjagter inviteres en anden. En betingelse herfor er, at lejeren er passiv deltager.

4.

Generalforsamlingen er foreningens højeste myndighed og skal afholdes hvert år i februar / marts måned. Den indvarsles med minst 8 dages varsel i Nordborg Tidende.

Ekstraordinær generalforsamling når bestyrelsen eller minst 1/3 af medlemmerne begærer en sådan afholdt. Indvarsling som foran nævnt.

I spørgsmål angående vedtægter, herunder ændringer, kan stemmeretten alene udøves af de på jagtlisten opførte lodsejere. Der kan ikke stemmes ved fuldmagt.

Til beslutning om vedtægtsændring kræves at mindst 2/3 af de på generalforsamlingen fremmødte lodsejere kan gå ind for forslagene.

I alle andre af de på dagsordenen opførte sager har samtlige medlemmer stemmeret, og beslutninger træffes ved almindelig stemmeflerhed.

5.

På den ordinære generalforsamling vælges bestyrelsen for en tre-årig periode. Medlemmerne afgår på skift.

Bestyrelsen sammensættes med 5 jægere, heraf mindst 4 lodsejere og 2 passive lodsejere ialt 7.

Bestyrelsen konstituerer sig selv med formand, næstformand, og kasserer.

Generalforsamlingen fastsætter efter indstilling fra bestyrelsen evt. kontingenter m.v. og træffer, ligeledes efter bestyrelsens indstilling, bestemmelse om, hvorledes foreningens pengemidler skal anvendes.

På generalforsamlingen vælges tillige 2 revisorer, der afgår på skift hvert andet år. Disse reviderer regnskabet inden det fremlægges på generalforsamlingen til godkendelse.

Forslag, der af medlemmer ønskes behandlet på generalforsamlingen skal indgives skriftlig til formanden senest 1. febr.

Ændringsforslag der direkte vedrører de fremsatte forslag kan fremføres på generalforsamlingen.

6.

Bestyrelsesbeslutning træffes ved alm. stemmeflerhed.

Kort førinden hver jagtsæsons begyndelse træffer bestyrelsen bestemmelse om evt. ekstraordinære fredningstider for de forskellige vildtarter. Samtidig fastsættes datoerne for de af foreningen afholdte klapjagter, m.v.

Bekendtgørelser sker ved indrykning af annoncer i Nordborg Tidende.

Bestyrelsen fastsætter prisen på vildtet, og fordeler det blandt medlemmerne.

7.

Ethvert af foreningens medlemmer bør angive al ulovlig jagt, herunder jagt uden jagttegn, og være behjælpelig med at tilvejebringe de til sagens pådømmelse fornødne beviser.

Overtrædelse af gældende bestemmelser kan medføre udelukkelse af foreningen.

8.

I tilfælde af foreningens opløsning skal eventuelle aktiver fordeles blandt lodsejerne i forhold til det tilsluttede areal.

9.

Uanset bestemmelserne i § 3. kan medlemsskab bevares, hvor der ved ejendomssammenlægninger er en fast aftale om jagtretten på den nedlagte ejendoms areal.

En sådan aftale kan ikke overføres til andre end den ved sammenlægningen jagtberettigede.

Ovenstående vedtægtsforslag indstilles til godkendelse på generalforsamlingen d. 5 marts.

Der skulle nu være taget højde for nogle af de tvivlsspørgsmål der har været rejst i de senere år.

Det fremgår nu klart af vedtægterne

at: Alene lodsejere kan underskrive på jagtlisten og udøve stemmeret i spørgsmål vedr. foreningens vedtægter.

at: Bestyrelsens sammensætning er vedtægtsbestemt.

at: Andejagt kun må udøves på egne arealer.

Det er bestyrelsens håb, at dette forslag til vedtægter vil blive vel modtaget af lodsejerne, og medvirke til, at det må lykkes at bevare Holm Jagtforening,

Til gavn for vildtet, og til glæde for lodsejere og jægere.

Med venlig hilsen
bestyrelsen.

Harry Skau.

Holm jagtforening.

204.
39-5

Ifølge vedtagelse på generalforsamlingen den 5.3.71 tilstilles samtlige lodsejere og lejere følgende regler vedrørende udøvelsen af jagten i tegningsperioden 1.7.71 til 30.6.76.

Jagtret: Jagtberettiget er én jæger for hver på jagtlisten under skreven lodsejer. Såfremt lodsejeren ikke selv deltager i jagten er han berettiget til at lade en anden deltage. Hvor lodsejeren har udlejet sin jagt, er kun lejereren jagtberettiget, dog må lejereren på klapjagter invitere en anden jæger. En betingelse herfor er dog at lejereren deltager passivt.

Ande-høns
og skovdue-
jagt.

Andejagten tilladt den første dag samt hver lørdag aften.
Hønsjagt den første dag samt hver søndag fra klokken 10.
Skovduejagten må drives sammen med andejagten, dog tidligst 2 timer før solnedgang.
Endvidere må skovduejagten drives sammen med hønsjagten.
En betingelse for at gå på ande og hønsjagt er, at der forud er løst "tegn" hos kassereren.

Klapjagter:
Harer og
fasaner.

Vedrørende tidspunkt for afholdelse af disse henvises til den før jagtsæsonens begyndelse indtrykkede annonce i Nordborg Tidende.

Ovenstående regler er gældende indtil der på generalforsamlingen vedtages andre til erstatning.

Holm den 15.3.71

Harry Skau
Formand

Chr. Thomsen
Kasserer

Mads Steg Christen Jessen
Jørgen Sarsgård H.C. Hansen
Jes Matthiesen